

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1919 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Åkerman, Kvarnzelius*), Wrangel, Widell, Gezelius, greve Spens, Jönsson i Revinge, Hansson i Stockholm, Söderhielm, Hederstierna, Lindley och Johanson i Gäre.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en den 27 maj 1919 dagtecknad proposition, nr 410, vilken blivit hänvisad till förberedande behandling av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.

Häriigenom förordnas som följer:

§ 1.

Utan hinder av vad i § 27 värnpliktslagen stadgas rörande värnpliktigs utbildningstid må Konungen förordna,

dels att första tjänstgöringen för vapenföra värnpliktiga av 1919 års klass skall

vid fotfolket utgöra etthundratjugu dagar och taga sin början under första eller andra året,

vid trängen i egentlig trängtjänst och i sjukbärartjänst utgöra ett-hundratjugu dagar,
vid trängen i egentlig sjukvårdstjänst utgöra etthundrafemtio dagar
och taga sin början under andra året, samt
vid intendenturtrupperna utgöra etthundraåttio dagar;
dels ock att tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktiga av
1919 års klass, med undantag av dem, som nämnas under B eller C i
§ 27 mom. 2, skall utgöra sammanlagt tvåhundraåttio dagar.

§ 2.

Uti § 26 mom. 2 och 3 värnpliktslagen föreskriven uttagning för
utbildning till underbefäl eller fackmän skall icke äga rum bland värn-
pliktiga, tillhörande 1919 års klass.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå
meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Efter överenskommelse mellan stats- och första lagutskotten har
berörda proposition hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och
första lagutskott.

Beträffande grunderna för ifrågavarande lagförslag får utskottet, i
den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till den kungl.
propositionen och därvid fogade protokollsutdrag.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling Motioner.
förehaft de i motionerna

nr 100 i första kammaren av herr *G. Rosén*,

nr 181 i andra kammaren av herr *P. A. Hansson* m. fl.,

nr 237 i samma kammare av herr *F. Hamrin* samt

nr 263 i samma kammare av herr *I. Vennerström* m. fl.

framställda yrkandena om inställande eller uppskjutande av övningar
för vissa värnpliktiga, i den mån dessa yrkanden icke behandlats i ut-
skottets utlåtanden nr 1 och 2.

I ärendet har departementschefen yttrat bland annat:

Över detta förslag har den av Kungl. Maj:t den 18 december 1918
tillsatta försvarskommissionen den 24 innevarande månad avgivit infortrat
yttrande samt därvid anfört följande:

Kungl. Maj:ts
förslag.

Såväl med hänsyn till de efter den nuvarande värnpliktslagens antagande inträdda ändrade militärpolitiska förhållandena som ur synpunkten av att i möjligaste mån nedbringa utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel hölle kommissionen före, att därest en allmän värnplikt över huvud taget komme att i framtiden bibehållas, en väsentlig inskränkning av övningstiden för den stora huvudmassan av hären tilldelade värnpliktiga måste vidtagas. Huru värnpliktstjänstgöringen framdeles borde ordnas, kunde naturligtvis icke nu avgöras utan komme denna fråga att göras till föremål för en ingående undersökning i samband med den förestående allmänna revisionen av vårt försvarsväsende. Det till kommissionens yttrande nu hänskjutna förslaget om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass avsåge också endast ett provisoriskt ordnande av denna årsklass första tjänstgöring och avsåge icke att på något sätt föregripa den blivande fullständiga försvarsrevisionen.

Vid den granskning kommissionen ur nu angivna synpunkt underkastat det uppgjorda lagförslaget hade kommissionen endast funnit anledning framställa följande erinringar.

Enligt lagförslaget skulle första tjänstgöringen för vapenföra värnpliktiga vid fotfolket utgöra 120 dagar samt tjänstgöringstiden för icke vapenföra sammanlagt 210 dagar. Den motsättning, som till synes här föreläge, hade givetvis sin förklaring därutinnan, att frågan om repetitionsövningarnas vid fotfolket längd och antal icke nu upptagits till prövning. Kommissionen förutsatte emellertid, att därest en inskränkning av repetitionsövningarna vid fotfolket komme till stånd, en däremot svarande avkortning av tjänstgöringstiden för de icke vapenföra jämväl vidtoges. Enligt kommissionens uppfattning borde nämligen tjänstgöringstiden för icke vapenföra icke överstiga den sammanlagda utbildningstiden för vapenföra värnpliktiga vid fotfolket.

Vad nu anförts i fråga om icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid borde äga motsvarande tillämpning i fråga om trängen och intendenturtrupperna tilldelade värnpliktiga.

Den omständigheten att specialvapnen i övrigt icke berördes av det kommissionen förelagda lagförslaget borde givetvis icke anses prejudicerande i fråga om vad som kunde komma att framdeles beslutas angående övningstidens längd för dessa vapenslag.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde kommissionen, att förslag i ämnet måtte föreläggas den nu församlade riksdagen.

Mot kommissionens sålunda avfattade yttrande hava reservationer avgivits

dels av herr *Hansson*, som anförde:

»I remisshandlingen har chefen för lantförsvarsdepartementet framhållit, att såväl statsfinansiella hänsyn som andra omständigheter måste väcka betänkligheter mot att inkalla värnpliktiga av 1919 års klass till övning enligt nu gällande plan. Bland de andra omständigheter, som i detta sammanhang påkalla uppmärksamhet, synes mig den mest betydande vara det förändrade läge, som inträtt i och med världskrigets avslutande. I detta läge borde, i avvaktan på den förestående allmänna försvarsrevisionens resultat, utan våda för vårt land men till betydande lättnad såväl för de värnpliktiga som i de statsfinansiella svårigheterna samt till gagn för det produktiva arbetet, ett inställande av värnpliktsövningarna under jämväl nästa år kunna äga rum. Från denna utgångspunkt skulle jag ha velat för Kungl. Maj:t förorda framläggandet för riksdagen av förslag till provisorisk lag, vari Kungl. Maj:t bemyndigades att, utan hinder av vad i § 27 värnpliktslagen stadgas, begränsa inkallelserna av värnpliktige till det antal, som för vård- och vakttjänst är oundgängligen nödvändigt.

Chefen för lantförsvarsdepartementet har emellertid nu begärt försvarskommisionens yttrande över ett inom departementet utarbetat förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktige av 1919 års klass. Jag har då, utan att frånträda min ovan angivna uppfattning om vad som varit riktigast, ansett mig pliktig att pröva detta förslags detaljer.

Enligt förslaget skulle för ifrågavarande värnpliktige fastställas en första övningstid av 120 dagar för de vapenföra vid fotfolket samt vid trängen i egentlig trängtjänst och i sjukbäartjänst, av 150 dagar vid trängen i egentlig sjukvårdstjänst och av 180 dagar vid intendenturtrupperna samt en sammanlagd övningstid av 210 dagar för de icke vapenföra, med undantag av dem, som nämnas under B eller C i § 27 mom. 2 värnpliktslagen.

Detta förslag innebär, särskilt för huvudmassan av de värnpliktige av 1919 års klass, en rätt betydande nedsättning i övningstiden. Denna nedsättning skulle otvivelaktigt möjliggöra en icke oväsentlig besparing i de militära utgifterna och samtidigt tillföra det produktiva arbetet ett tillskott av arbetskrafter. Det utgör sålunda ett steg i rätt riktning.

Jag har emellertid icke kunnat finna den olikhet i övningstiden, som föreslås för i förslaget nämnda grupper av värnpliktige vara motiverad. Såsom av den i remisshandlingen lämnade redogörelsen framgår, föreskriver värnpliktslagen för de värnpliktige vid trängen och intendenturtrupperna en väsentligen kortare första tjänstgöring än för de vapenföra värnpliktige vid fotfolket. Likaledes föreskriver värnpliktslagen en avsevärt kortare övningstid för de icke vapenföra värnpliktige än för de vapenföra. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle ett motsatt förhållande inträda. Medan för vapenföra värnpliktige vid fotfolket föreslås en minskning av första tjänstgöringen med 130 dagar, föreslås för de värnpliktige vid trängen och intendenturtrupperna en minskning med endast 30 dagar. Därigenom skulle första tjänstgöringen för vissa av de senare bli längre än för de vapenföra värnpliktige vid fotfolket. För icke vapenföra värnpliktige skulle minskningen för hela övningstiden bli endast 30 dagar.

För dessa olikheter har jag icke kunnat i remisshandlingarna finna någon motivering. En sådan kunde måhända utletas genom att till den nu föreslagna tiden för första tjänstgöringen man lade det antal dagar, varunder ifrågavarande vapenföra värnpliktige enligt gällande värnpliktslag ha att fullgöra repetitionsövningar. Man kommer då till en sammanlagd tjänstgöringstid av 210 dagar för samtliga.

Chefen för lantförsvarsdepartementet framhåller, att vad repetitionsövningarna angå, han icke finner anledning att förelägga innevarande riksdag något förslag till ändring. Därav synes framgå, att frågan om repetitionsövningarnas antal och längd skulle kunna bli föremål för en senare prövning. Under sådana förhållanden synes det mig, att vid beräkningen av tiden för den första tjänstgöringen hänsyn icke bör tagas till den olika tid, under vilken här ifrågavarande grupper av värnpliktige ha att fullgöra repetitionsövning. I annat fall skulle ju realiter även frågan om repetitionsövningarna för 1919 års klass nu avgöras och den övningstid, som sålunda fastställdes, komma att uppgå till 210 dagar.

Om det emellertid icke varit Kungl. Maj:ts avsikt att frågan om repetitionsövningarna skulle avgöras eller prejudiceras genom den provisoriska lösning av frågan om första tjänstgöringen för vissa värnpliktige av 1919 års klass, som nu föreslås, synes det mig ha varit lämpligare, att nu föreslagits en första övningstid av högst 120 dagar för samtliga de här ifrågavarande vapenföra värnpliktige och att för de icke vapenföra värnpliktige tjänstgöringstiden likaledes föreslagits till högst 120 dagar.

I fråga om det remitterade lagförslagets bestämmelse, att uti § 26 mom. 2 och 3 värnpliktslagen föreskriven uttagning för utbildning till underbefäl eller fackmän icke skall äga rum bland värnpliktige av 1919 års klass, har jag i likhet med kommissionens majoritet icke funnit anledning till någon erinran»;

dels ock av herr friherre *Fleming* samt herrar *Pettersson* och *Widell*, vilka ansett, att kommissionens yttrande bort hava följande lydelse:

»En i vårt försvarsväsende så djupt ingripande åtgärd som förkortande av första utbildningstiden för infanteriet, arméns huvudvapen, med mer än hälften — låt vara tillsvarende för blott ett år — bör enligt försvarskommissionens mening givetvis föregås av en fullständig och noggrann utredning. Så vitt av remissakten framgår, hava emellertid de militära myndigheterna icke ens blivit hörda i förevarande ärende. Då frågan alltså synes ännu icke hava underkastats den beredning, varom stadgas i 10 § riksdagsförordningen, och möjlighet att åstadkomma sådan beredning under de få dagar, som återstå för riksdagens arbete, tydligen icke kan förefinnas, får kommissionen redan av denna anledning hemställa, att proposition i ämnet icke måtte avlåtas till innevarande riksdag».

Efter därom erhållen anmodan har jämväl chefen för generalstaben denna dag avgivit yttrande över det uppgjorda lagförslaget samt därvid framställt vissa erinringar mot detsamma.

Då emellertid förevarande fråga måste bedömas icke blott ur militär synpunkt utan jämväl med hänsyn till andra förhållanden, finner jag mig, under åberopande av vad försvarskommissionen i ärendet andragit, böra tillstyrka, att framställning i ämnet i enlighet med vad av mig förut anförts göres till riksdagen.»

Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda förslag har utskottet på de av departementschefen i statsrådsprotokollet anförda skäl ansett sig böra tillstyrka.

Beträffande de i särskilda motioner väckta förslagen om inställande av eller inskränkning i värnpliktsövningar av olika slag under åren 1919 och 1920 har utskottet velat erinra om att, förutom vad nu av Kungl. Maj:t i propositionerna 400 och 401 ävensom förevarande proposition föreslagits och av utskottet tillstyrkts, ett inställande under år 1919 skett enligt Kungl. Maj:ts beslut av vissa landstormsövningar. Att nu vidtaga ytterligare åtgärder till värnpliktsövningarnas inställande eller reducering har utskottet icke funnit lämpligt. Utskottet anser sig följaktligen böra avstyrka de väckta motionerna, i vad de icke kunna anses besvarade genom vad ovan anförts.

På grund av vad utskottet sålunda anført, hemställer utskottet,

a) att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts i propositionen nr 410 framlagda förslag;

b) att de av herrar Rosén, Hansson m. fl., Hamrin och Vennerström m. fl. väckta motionerna, i vad desamma icke blivit besvarade genom vad utskottet här ovan under a) ävensom i utlåtandena nr 1 och 2 hemställt, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 31 maj 1919.

På det sammansatta utskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Reservationer:

av herrar *H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, L. E. Gezelius*, greve *J. W. Spens, C. F. W. Hederstierna* och *K. E. W. Söderhielm*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Såväl med hänsyn därtill, att förevarande proposition inkommit till riksdagen så sent, att det icke varit möjligt för utskottet att ägna ärendet den ingående prövning, som dess vikt påkallar, som ock på grund av vad chefen för generalstaben i avgivet yttrande anført, hemställer utskottet,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må av riksdagen bifallas;

b) att de av herrar Rosén, Hansson m. fl., Hamrin, Vennerström m. fl. väckta motionerna, i vad desamma icke blivit besvarade genom vad utskottet under utlåtandena 1 och 2 hemställt, icke må av riksdagen bifallas.»

av herrar *P. A. Hansson* och *E. Lindley*.
